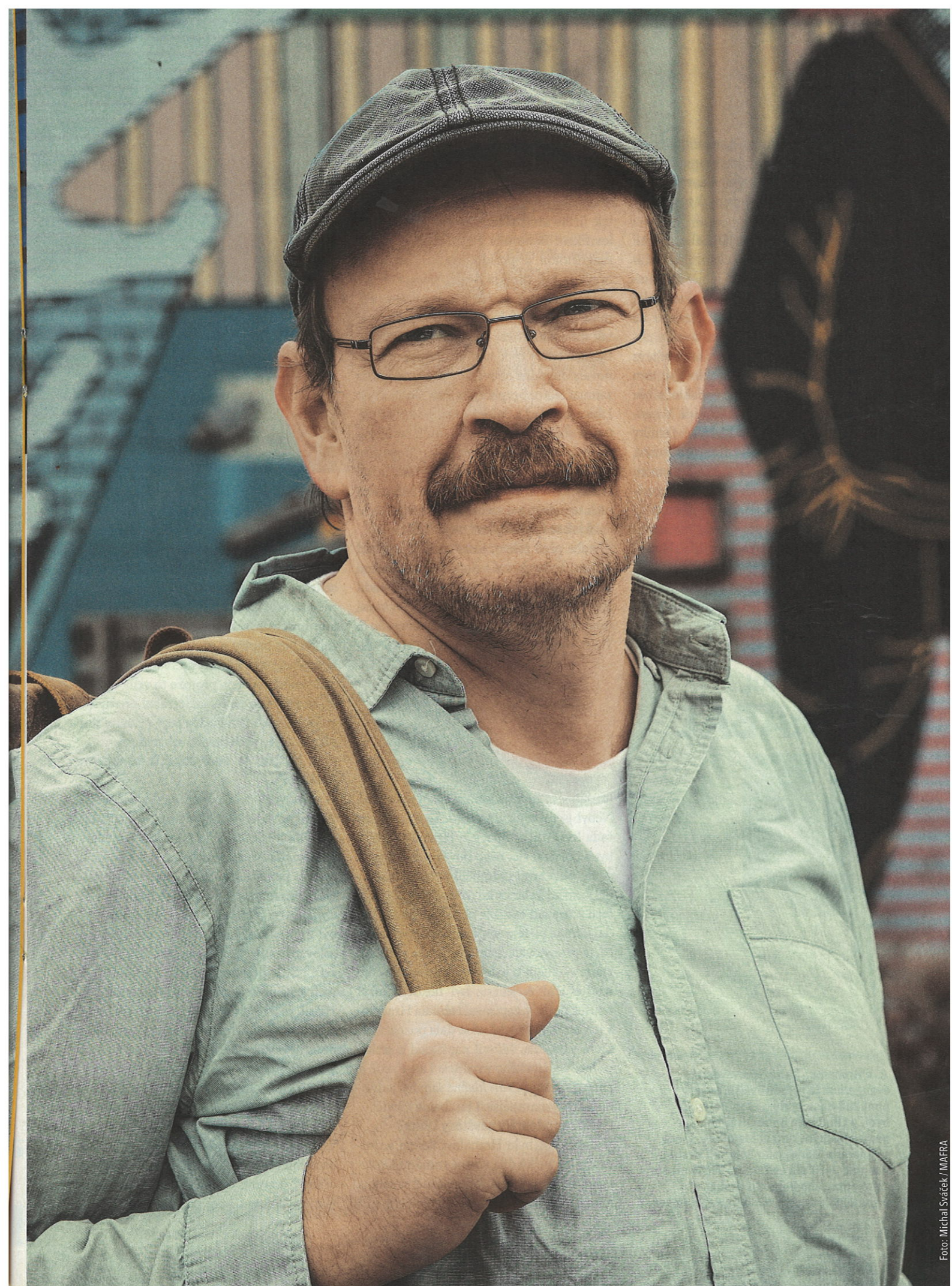

Tak pravil Bohu milý Hrabal

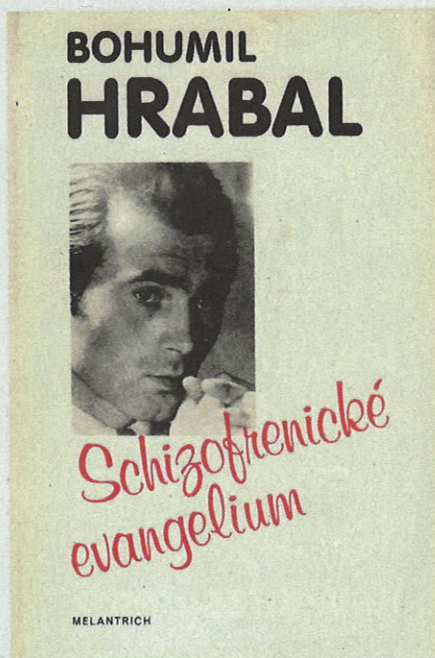
Milovníky *Postřižin*, *Hlučné samoty* a *Hrabalova pábení* potěší nečekaný literární nález. Profesor teologie a religionistiky **PAVEL HOŠEK (50), Ph.D.**, mezi autorovými fanoušky objevil sedm audiokazet z libické fary, na kterých jeden z největších českých spisovatelů 20. století Bohumil Hrabal (1914-1997) vysvětluje svůj vztah k víře. Co tedy na oblíbeného autora prozradí ostře sledované libické pásky z 80. let? Proč je mu společenství štamgastů svaté, jak může hospodu srovnávat s kostelem a proč se ztotožňuje s Ježíšem?

■ Základem vaší knihy *Evangelium podle Bohumila Hrabala* je objev magnetofonových pásek s Hrabalovým hlasem. Mohl byste napřed vysvětlit, kde a jak ty nahrávky vznikaly?

V 80. letech se Bohumil Hrabal seznámil s evangelickým farářem z Libice nad Cidlinou Zdeňkem Souškem. Z Libice do Hrabalova Kerska to není daleko. Pan farář v adventu roku 1980 pozval Hrabala na faru a požádal ho, aby místní farníky pozdravil nějakým prolovem. Ta návštěva měla ohromný ohlas – Hrabalovi se tam moc líbilo a farníky to také nadchlo, takže si všichni přáli nějaké pokračování. V nadcházejících letech Hrabal libické farníky opakovaně navštěvoval, vždycky v adventu, někdy o Velikonocích, občas v rámci letních přednášek. Farář Soušek byl znalec hebrejštiny a překladatel Bible, měl silný vztah ke slovu, k literatuře i příběhům, mezi ním a Hrabalem brzy přeskočila jiskra. Hrabal od dětství miloval biblické příběhy a libičtí posluchači žasli, když citoval celé řetězce pasáží z Bible zpaměti. Tak vznikla tradice Hrabalových návštěv libické fary, která podle farní kroniky trvala celých šest let.

Foto: ČTK, archiv

▲ V Hrabalově knize *Schizofrenické evangelium* je příběh Ježíše, ovšem poněkud neobvyklý... „Tenhle Ježíš bydlí v Libni jako Bohumil Hrabal, je nemanželským synem maminky, která se jmenuje Marie, jako Bohumil Hrabal. A tenhle Ježíš má očtíma, co věčně montuje stará auta, jako Bohumil Hrabal...“ připomíná profesor teologie Pavel Hošek.

■ A někoho tam napadlo spisovatele si nahrát?

Hned na druhou Hrabalovu návštěvu pozval jeden z libických evangelíků svého přítele Jiřího Hofmana, který byl velkým milovníkem Bohumila Hrabala. Ten přinesl magnetofon a pořídil kvalitní audionahrávku. Tak vznikla druhá tradice, a sice zaznamenávání živých Hrabalových promluv na libické faře. Bývalo tam přítomno tak dvacet až třicet lidí. Ono se o těch setkáních tehdy moc nemluvalo, protože panovaly důvodné obavy, že by se o ně začala zajímat Státní bezpečnost. Pan Hofman do Libice jezdil až z daleké Aše a postupně vytvořil sbírku nesmírně cenných audiozáznamů. Vzhledem k tomu, že se setkání většinou odehrávala těsně před vánočními svátky, Hrabal často promlouvá o duchovních tématech a o svém vztahu k víře.

■ A jak se ty pásky loni objevily?

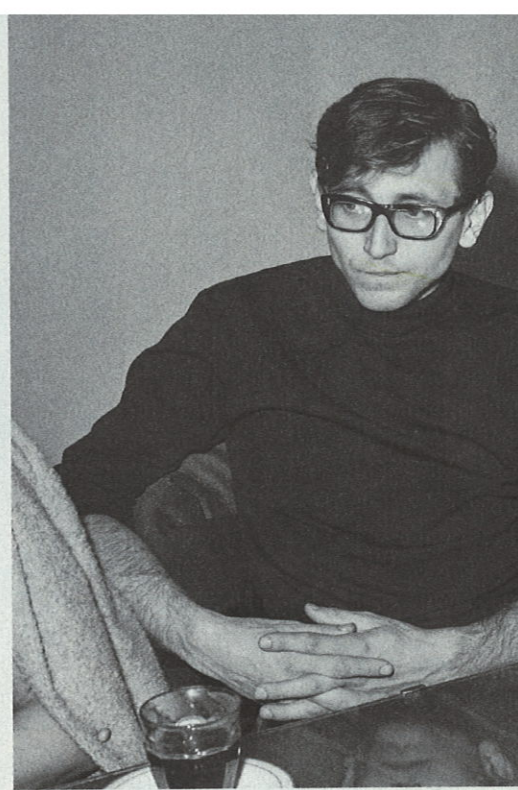
Zhruba před rokem jsem vážně přemýšlel o tom, že bych své celoživotní okouzlení Hrabalovou tvorbou zúročil v nějaké studii (*Pavel Hošek už dříve publikoval knihy o Jaroslavu Foglarovi, J. R. R. Tolkienovi nebo E. T. Setonovi, pozn. red.*), ale vzhledem k vrs-

„... a hlas Bohumila Hrabala rozezněl se pokojem.“

tevnatosti jeho díla jsem si na to netroufal. Nebyl jsem si jistý, i proto, že už existuje řada kvalitních knížek o Hrabalovi, jestli bych dokázal říci něco nového. Když jsem si ale ohledával „Hrabalův terén“, dozvěděl jsem se, že autor kdysi navštívil libickou faru a že snad existuje nějaký záznam. Vybral jsem se po této stopě, zavolał paní farářce, ta prolistovala farní kroniku a našla záznamy celkem o jedenácti spisovatelových návštěvách! A jelikož byl někdejší farář Soušek pečlivý, zapisoval i témata Hrabalových hovorů, z nichž už se dala poznat i některá jeho díla. Mluvil například o setkání Ježíše a čínského myslitele Lao-c', což je známý motiv z *Příliš hlučné samoty*, jednoho z nejvýznamnějších Hrabalových děl.

■ Kdy se odehrály návštěvy Libice?

V době, kdy bylo Hrabalovi kolem sedmadesáti let. Velká díla včetně románu *Obsluhoval jsem anglického krále* už měl za sebou, aktuálně pracoval na tzv. „libeňské trilogii“

(*Svatby v domě, Vita nuova a Proluky, které „vypráví“ Hrabalova žena Pipsi, pozn. red.*). Bylo tedy nesmírně zajímavé poslouchat jeho úvahy, které zrály celá desetiletí. Na libické faře nemluvil mladý literát, který by se teprve hledal, jsou to věkem protříbené meditace. Zároveň jsou mezi těmi nahrávkami roční rozestupy a spisovatel na nich mluví bez papíru a spatra, takže se vyplatí sledovat, které motivy se v těch úvahách stále znovu vrací, protože to vrhá opravdu nové světlo na to, jak Hrabal přemýšlel o duchovních tématech a jaký význam jim připisuje ve svých literárních textech.

■ A jak jste se dopracoval k samotným páskám?

O nahrávce – tehdy ještě v jednotném čísle – mi pověděl Hrabalův přítel Tomáš Mazal. Obrátil jsem se na paní farářku Martu Zemánkovou a ta byla tak laskavá, že se zeptala pamětníků. Jeden z nich si na Jiřího Hofmana vzpomněl a našel jeho starou e-mailovou adresu. Dvacet let s ním nebyl v kontaktu. Pan Hofman na e-mailové oslovení záhy zareagoval, potvrdil, že kazety někde doma má, ale že neví, jestli na nich ještě něco je, protože je 40 let neslyšel. Hlásil, že už sám dávno nemá magnetofon a ty kazety si schovává spíš na památku. Ostatně obálku jedné z nich měl od Hrabala i podepsanou. Asi za dva dny mi tu starou řičkou sadu kazet osobně předal v Praze.

■ To pro vás muselo být pěkně napínavé, ne?

Taky jsem skoro poklusem zamířil k nejbližšímu obchodu s elektronikou, koupil si ošklivý červený magnetofon, protože jiný neměli, a domů jsem pak už skoro běžel.

Dvorní režisér hrabalovských filmů Jiří Menzel a spisovatel Bohumil Hrabal v říjnu 1966 během diskuse s novináři ve Filmovém klubu v Praze. Menzel si Hrabala dokonce jednou zahrál, a to ve snímku *Něžný barbar* z roku 1989.

kteřý je dnes profesorem, přednášejícím na stejné teologické fakultě jako já. Jan Štefan se stejně jako ostatní Hrabala opakovaně ptá a já ho poznal hned, podle hlasu. Další detaily mi pomohla doplnit dcera faráře Souška paní Hlavičková, která mi z tatínkových deníků vypsala klíčové záznamy o setkáních s Hrabalem. Sám pan farář Soušek zemřel v roce 2015.

■ **Čím tedy Ježíš Hrabala přitahoval?**

Hrabal byl postavou Ježíše od dětství fascinován. Jako dítě chodil s babičkou pravidelně do kostela. Jeho babička Kateřina byla velice zbožná katolička. Místnost v jejím domě, kde se Hrabal narodil a kde bydlel první tři roky svého života, byla vyzdobena svatými obrazy: portrétem Krista ukazujícího na své srdce, ověncené trnovou korunou, což je motiv, který dobře známe z celé řady Hrabalových próz, a vedle visel obraz Panny Marie. Hrabal vzpomíná, že měl v dětství pocit, že „vyrůstal v kapli“ nebo že „bydlel v kostelíčku“. Pojetí Krista jako trpícího Spasitele je později v Hrabalově představitosti rozšířeno surrealistickým

Zavřel jsem se v pokoji, s tlukoucím srdcem jsem do magnetofonu vsunul první kazetu, zmáčkl knoflík ... a najednou se pokojem rozezněl nádherně zřetelný hlas Bohumila Hrabala. Těch 40 let se na nahrávkách vůbec nepodepsalo. Opravdu na nich slyšíte i cinkat lžičky o šálky kávy, nebo když si

lidé sedící opodál něco šeptají. Když zavřete oči, máte pocit, že jste na té faře s nimi.

■ **A probíhala ta sezení tak, že se místní farníci Hrabala na něco ptali?**

Ano, byla to skoro neformální setkání. Na jedné z nahrávek se mi podařilo identifikovat tehdy mladého vikáře Jana Štefana,

INZERCE

ČTĚTE A VYHRÁVEJTE!
ROZDÁVÁME

600 000 Kč

iDNES.cz

viděním Krista jako rebela proti konvencím doby. Vlastně ho ve své představitosti spojuje s celou řadou velkých postav umění a literatury, které obdivoval. V Ježíšově příběhu a v jeho střetu s úředními autoritami vidí v podstatě úděl prokletého básníka. Další nesmírně zajímavá linka, jež se tu a tam objeví v jeho literárních textech, ale již na libické faře rozvedl do pozoruhodné šíře, je Hrabalovo vlastní ztotožnění s Ježíšovou postavou.

■ Z čeho konkrétně tohle víme?

Na libických nahrávkách Hrabal popisuje svůj vztah k lidem na okraji společnosti – ke svým sousedům a přátelům v Libni. A říká, že chtěl „žít jako malej Kristus“, tedy že ho to tak jako Ježíše táhlo k lidem, se kterými se nikdo nebavil a kteří byli odstrčeni „na smetiště epochy“. O svém rozhodnutí opustit blahobytný život švarného mládence z bohaté rodiny, jenž si nechával šít drahé obleky, říká, že prožil něco jako obrácení a znovuzrození. Najednou se mu to všechno zprotivilo, v konzumním životním stylu uviděl marnost a prázdnotu. Svůj vnitřní přerod přirovnává k obrácení apoštola Pavla, říká, že i do něj jako by sjel blesk z nebe, jako by spadl z koně a vnitřně se úplně proměnil. Biblickým moti-

vem obrácení Saula v Pavla, apoštola lásky k bližnímu, vykládá vlastní životní příběh. A zvolený životní styl mezi lidmi na okraji společnosti – na libeňské periferii, v hutích na Kladně nebo ve sběrně starého papíru – vykládá jako následování Ježíšova životního vzoru.

■ Kde ještě se takové srovnání dá vyčíst?

V jednom Hrabalově zvláštním textu, který se jmenuje *Schizofrenické evangelium*, čteme také Ježíšův příběh, ale pozor! Tenhle Ježíš bydlí v Libni jako Bohumil Hrabal, je nemanželským synem maminky, která se jmenuje Marie, jako Bohumil Hrabal.

„Filozofickou myšlenku vzápětí ironicky obrátí.“

Ale co víc, tenhle Ježíš má otčíma, co věčně montuje stará auta, jako Bohumil Hrabal! Je to básník a rebel proti konvencím jako Bohumil Hrabal. A jezdí navštěvovat maminku do Polabí jako Bohumil Hrabal! Takže v Hrabalově představitosti se jeho vlastní životní příběh prolíná s evangelijním vyprávěním o Ježíši z Nazaretu.

■ Můžete běžnému čtenáři, který má trochu povědomí o Bibli a Hrabala zná hlavně z filmových zpracování, vysvětlit, v čem ty pásky vrhají na jeho tvorbu nové světlo, jak v knize uvádíte?

Když mi bylo šestnáct, četba Hrabalových knih změnila můj pohled na svět. A vždycky mě fascinovalo to zvláštní jiskření mezi okouzlením a ironií, mezi dojetím a parodií, mezi pláčem a smíchem, které se v Hrabalovi vzájemně prostupují. A čtenář pak zůstává v nádherné nejistotě nad tím, kam přesně ho spisovatel vede anebo v jakém modu vlastně vypovídá. Někdy vysloví hlubokou filozofickou myšlenku, a vzápětí tomu dá ironickou obrátku, takže si říkáte: Dělá si legraci? Myslí to vážně? Nebo platí obojí? Vždycky mě fascinovalo, jak Hrabal píše o duchovních věcech, a zároveň mi nebylo jasné, jak to myslí. Když popisuje Ježíše jako tenistu, krasavce, atleta, nebo když líčí, jak někdo plechovému Ježíši na rozcestí přimaloval plavky v barvách trikolory... Říkáte si, je to rozpustilá legrace, je to rouhavá parodie, nebo má ta výpověď ještě nějakou jinou rovinu významu? Libické nahrávky nabízejí pozoruhodný klíč k těmto otázkám. Hrabal mluví o duchovních a svatých věcech s okouzlením i s humorem, jedno neruší druhé. Ironie zachraňuje výpověď před jalovým patosem a dává čtenáři svobodu, aby s tím, co čte, naložil, jak si přeje. Ale zároveň platí, že Hrabal je velice, velice duchovně založený člověk...

■ Tenhle smích spojený s pláčem v knize spojujete s chasidskými příběhy...

To je totiž neopakovatelný rys chasidské tradice, kterou Hrabal miloval a obdivoval a také jí rád citoval. V příbězích chasidů se hovoří o velikých svatých věcech a zároveň je tam neustále přítomná parodie. Jako ochrana před patosem, před strojenou řečí a sentimentálním kýčem. Možná se to dá přirovnat k cimrmanologickým seminářům – mluví se na nich například o Járově vlastenectví a je to velká legrace, ale není to jenom parodie. Je to i určitý druh přítakání. V chasidských příbězích jsme stejně jako v Hrabalových textech stále znovu na stopě hluboké duchovní výpovědi, ale zároveň se kolem jejího významu hravě a s humorem krouží a tančí...

■ Co vlastně bylo Hrabalovi „svaté“?

Jak na libických nahrávkách, tak v některých pozdních textech se stále znovu obje-

Ve filmu *Něžný barbar* o umělci Vladimíru Boudníkovi (hrál ho Bolek Polívka) si zahrála i Valerie Kaplanová a Arnošt Goldflam, který se proměnil ve filozofa Egona Bondyho, Hrabalova někdejšího přítele, jehož myšlenky mu byly inspirací. Rád třeba užíval jeho obrat, že člověk je bytost „kosmotvorná“.

„Ten svět je stejně k zešílení krásnej – ne že by byl, ale já ho tak vidím.“
 Jedno z mouder strýce Pepina, jehož si ve filmové podobě Hrabalových *Postřizín* zahrál Jaromír Hanzlík (Magda Vášáryová se proměnila v autorovu maminku). „Hrabal byl přesvědčený, že vidění světa jako ‚k zešílení krásného‘ je tvůrčí čin,“ popisuje prof. Hošek. „Co je Hrabalovi svaté? Lásky a tvořivost. Kdo tvoří a miluje, je Boží dítě.“

vuje Hrabalovo vyznání víry v „účinnou lásku k bližnímu“. To je podle něj podstata křesťanství. Ale když ji má definovat, vypráví židovský příběh o chasidském rabínovi. Ten rabín prý v noci záhadně mizel a vystupoval do nebe. Někteří tomu nevěřili a rozhodli se ho sledovat. Rabín se skutečně uprostřed noci zvedl z lůžka, oblékl selské šaty a vyrazil do nuzného domku na konci vesnice. A když ho studenti špehovali oknem, zjistili, že rabín jedné staré vdově přišel zatopit v kamnech a uvařit večeři. Když se ostatní chasidé ráno ptali zvědě, jestli rabín opravdu v noci stoupá do nebe, odpověděli: „Stoupá. Do nebe a ještě výš.“ A právě tento chasidský příběh vyprávěl Hrabal na faře v Libici, když vysvětloval, co to je účinná láska k bližnímu. Je to podle něj podstata křesťanství a smysl lidského života. Říká to bez ironie. Druhá věc, v níž Hrabal věřil, je to, že každý člověk je spolutvůrcem světa. Člověk, i ten nejobyčejnější, je „kosmotvorný“, říká Hrabal, přičemž užívá výrazu známého z filozofie Egona Bondyho (1930–2007, *vlastním jménem Zbyněk Fišer, český básník, prozaik a filozof, Hrabalův přítel, který vystupuje i v Hrabalových prózách, pozn. red.*). Podle Hrabala je člověku dáno do vínku, že se podílí na utváření světa. A vždycky zdůrazňoval, že se to netýká jen umělců na plný úvazek. Každý člověk, když se dívá na svět kolem sebe s láskou, může svým pohledem měnit realitu. Může objevovat její skrytou krásu, ano, může objevovat „záznaky uprostřed všedního dne“, jak Hrabal říkával. Jako strýc Pepin, jenž to celé geniálně vyjádřil ve větě: „Ten svět je stejně k zešílení krásnej – ne že by byl, ale já ho tak vidím.“ Hrabal byl přesvědčený, že vidění světa jako „k zešílení krásného“ je tvůrčí

čin. A je v dosahu každého člověka. Zedníka, prodavačky, traktoristy, uklízečky. Takže co je Hrabalovi svaté? Lásky a tvořivost. Kdo tvoří a miluje, je Boží dítě.

„Popisuje Ježíše jako krasavce, tenistu, atleta...“

■ **V závěru knihy upozorňujete, že miloval pospolitost s přáteli v hospodě. Proč byla ta stolní společnost pro něj tak důležitá?**

Hrabal velmi zajímavě popisuje význam přátelství s lidmi, s nimiž pravidelně chodil do hospody. Dokonce ho přirovnává ke společenství věřících v kostele. Ono

PAVEL HOŠEK

Evangelium podle Bohumila Hrabala

KALADATĚSTVÍ CENTRUM PRO STUDIUM DĚJIN A KULTURY

▲ **Knihy prof. Hoška vychází z nahrávek adventních promluv Bohumila Hrabala na faře v Libici nad Cidlinou a nabízí výklad duchovního rozměru literární tvorby jednoho z největších českých spisovatelů.**

to vypadá jako další rozpustilá legrace, ale pozor! Když říká, že zázrak společenství s kamarády U Tygra mu ze všeho nejvíc připomíná, co zakoušel v dětství, když s babičkou chodil do kostela, říká vlastně, že přátelství je pro něj svaté. Říká, že hovor s přáteli v hospodě je zázračné zřídlo, ze kterého se rodí nová pojmenování světa, geniální slova a průpovědi, anekdoty i moudrosti. Tvrdí, že U Tygra znova a znova slyší „pravdy hodné největších mudrců“. A právě tímhle viděním dokázal Hrabal i pro čtenáře objevit něco vzácného a zázračného i tam, kde by to nikdo nehledal. Mezi drsnými chlapy v hospodě. Přestože neměl rád patetické řeči, když seděl na faře v Libici, klidně řekl, že s přáteli v hospodě zažívá totéž, co s libickými farníky, akorát tam místo svíček mají pultlity piva a společně zakoušejí stavy duchovní radosti, že z toho vždycky až oněmí...

■ **Mluvíte o židovských chasidech i křesťanství, ale v prózách často zmiňoval také východní náboženství, stav satori, tedy jakési osvícení, filozofa Lao-c' nebo buddhismus. Co na tohle říkáte?**

Byl to velký čtenář a snažil se obsáhnout celé duchovní dějiny lidstva. Chtěl si přečíst všechno krásné a moudré nebo, jak říkal, „zraňující“, co kdy lidi objevili a vyslovili. Takže hltavě četl dějiny výtvarného umění, byl velký milovník vážné hudby a také milovník duchovních filozofií – třeba na Kladno do hutí si pod košilí nosil *Knihu o tau a ctnosti*, až se rozpadala. To ho vlastně výstižně charakterizuje. Podobně jako ostatní dělníci chodil ve zpoceně rozdrbané košili, akorát že on pod ní nosil největší poklad čínské duchovní tradice. A tak je to i s jeho texty: na povrchu se zdá, že syrovými slovy popisuje obyčejné příhody ze života, ale najednou zazní Buddha, jindy Lao-c' nebo mistr Eckhart (*středověký německý teolog, pozn. red.*). Užaslý čtenář zjistí, že pod povrchovou rovinou je hlubší rovina a pod tou je ještě hlubší rovina, takže se vlastně nikdy nedobere dna. Tahle Hrabalova vrstevnatost je v české literatuře ojedinělá. Zmíněná *Knihy o tau a ctnosti* Hrabala fascinovala tak, že ji uměl nazpaměť. Ve spoustě životních situací mu její verše naskakovaly, protože to nesmírně rezonovalo s jeho vnitřním nastavením. Držel se staré katolické tradice, že všechna pravda je Boží pravda, ať už ji řekl Buddha, Lao-c', nebo svatý Augustin.

■ Když jste použil slovo nazpaměť, z vaší knihy víme, že některé pasáže z Hrabalových libických pásek už také znáte z paměti. Čeho se týkají?

Mně třeba přijde strašně zajímavé, jak Hrabal před užaslymi zraky místních evangeliků – alespoň tak si to v duchu představuji – rozvine úvahu o tom, co znamená, když Ježíš říká: „Bohové jste vy.“ Hrabal tohle místo z Janova evangelia vysvětluje tak, že Ježíš je první existencialista (*existencialismus je vlivný moderní filozofický směr, který ovšem vznikl až ve 20. století a místo tradičních velkých filozofických otázek jako „co je to bytí?“ nebo „co je to svět?“ se zaměřuje na niterný prožitek jednotlivého člověka, hledá smysl existence každého jednotlivce, pozn. red.*). A všem svým posluchačům a vlastně všem lidem říká, že láskou a tvorbou smíme a máme vstoupit do Božího modu bytí. Že člověk se stává Božím synem tím, že tvoří a miluje. A tohle já si používám pořád dokola, protože mi to konečně na stará kolena vysvětluje řadu narážek a výpovědí v Hrabalově díle, jež mi od mládí vrtala hlavou. A mám dojem, že je to opravdu nové světlo, které dává novou hloubku jeho textům, kde mnohé naznačuje, jenže to nikdy úplně nedopoví. Ale tady byl na faře mezi přáteli, ve vánoční

▼ Bohumil Hrabal na jaře 1995 v restauraci U Černého koně s francouzským hercem Philipem Noiretem, jenž si zahrál hlavní roli ve filmu *Příliš hlučná samota*, natočeném podle Hrabalovy předlohy. „Význam přátelství s lidmi, se kterými pravidelně chodil do hospody, přirovnával ke společenství věřících v kostele,“ říká prof. Hošek. „Akorát prý tam místo svíček mají půllitry piva a společně zakoušejí stavy duchovní radosti, že z toho vždycky až oněmí...“

▲ Sedm magnetofonových pásek, které prof. Hošek objevil a na nichž jsou zaznamenány úvahy Bohumila Hrabala o víře. „V nejbližším obchodu s elektronikou jsem si koupil ošklivý červený magnetofon, protože jiný neměli, a domů jsem pak už skoro běžel,“ vzpomíná na okamžik, kdy slyšel první pásku. „Zavřel jsem se v pokoji, s tlukoucím srdcem jsem do magnetofonu vsunul první kazetu, zmáčkl knoflík...“

náladě, a dostal příležitost vyslovit řadu věcí, co v něm desetiletí zrály.

„V jeho textech najednou zazní Buddha či Lao-c'.“

■ To je nesmírně zajímavé.

Další strašně zajímavá pasáž je jeho úvaha o tom, že ačkoliv je třeba nějak přežívat těžké časy normalizace, všechno má svou gra-

daci a jednou člověk, tak jako Ježíš, dospěje do bodu, kdy už nemůže uhnout a kdy musí říct: „Jsem, který jsem.“ Kdy se v něm ozve Boží hlas, tedy to, co bylo podle Bible řečeno Mojžíšovi na Sinaji. Když to poslouchám, mám skoro dojem, jako bych slyšel, že libičtí farníci zatajili dech. Hrabal totiž vzápětí rozvine fascinující úvahu o tajemství Božího bytí a lidského údělu. Úvahu, kterou by mnozí od spisovatele, o němž se tradovalo, že příliš rád pije pivo, že nejde daleko pro sprosté slovo a občas si dělá legraci z farářů, vůbec nečekali. Tehdy na té libické faře musela být opravdu přátelská atmosféra, žádná zdvořilá upjatost. Jsem vlastně moc rád, že ta libická setkání neztroskotala na tom, že by mu někdo naznačoval, že je opilec, nebo mu vytykal obhroublé výrazivo a choulostivé scény některých jeho knih. Na těch nahrávkách je slyšet, že se tam cítil dobře.

■ Zmiňujete také pasáž, kdy Hrabal libickým farníkům vykládá, co by Ježíš řekl, kdyby k nim na faru přišel, a klíčové slovo je klavír. Můžete to vysvětlit?

Tahle historka podle mě ilustruje právě to přátelství, které na setkáních v Libici vzniklo. Na té faře byl příšerně rozladěný klavír. O něčem takovém zdvořilý host pomlčí. Ale protože se tam pan spisovatel cítil bezpečně, poté, co dozněla jedna hudební produkce, povídá: „Víte, co by Ježíš, o kterém jsme teď zpívali, řekl, kdyby nás navštívil? Já si trošičku myslím, že by řekl: ‚Martto, Martto, o mnohé věci si starosti děláš, ale na jednu věc nedbáš – za 150 korun nechat naladit klavír!‘ Parafrazoval známý biblický příběh, kdy Ježíš napomene Martu za to,

že se nestará o věci podstatné. Hostitelé to ustáli a Hrabal vzápětí rozvinul zajímavou úvahu o hluboké souvislosti mezi krásou a křesťanskou duchovní tradicí.

■ Zbývá i po těch libických páskách nějaké neodhalené tajemství Hrabalovy spirituality?

Rozhodně. Vidíme do mnohem větší hloubky, ale na dno nedohlédneme. Mě třeba vždycky fascinovalo tajemství Hrabalovy metafory „perlička na dně“. V několika komentářích říká, že to vyčetl u zhořeleckého mystika Jakuba Böhmeho, že v lidském nitru je propast a z té propasti mluví Bůh. Na dně propasti lidské duše se skrývá božský klenot, drahocenná perla. A právě tu božskou perlu Hrabal u každého člověka hledá. Z jeho promluv v Libici je zřejmé, že skutečně pozorně četl německou mystiku mistra Eckharta a Jakuba Böhmeho (*myslitelé žijící na přelomu 13. a 14., resp. 16. a 17. století, pozn. red.*). Hrozně rád bych v těch 80. letech byl jedním z libických farníků a pořádně se ho na to zeptal. Jedno je jasné: Když Hrabal říká, že každý člověk je Boží syn, a že kdo miluje a tvoří, uvádí své Boží synovství v čin, krouží kolem tajemství Božské perličky na dně lidské duše.

■ Poukazujete na to, že Ježíš Kristus je v Hrabalových textech nejčastěji zmiňovaná postava. Můžete připomenout pár míst, kde se v jeho díle nějak intenzivněji vyskytuje?

Vyskytuje se v několika různých významových rovinách. Například v kainovských

prózách (*Kain, existenciální povídka, Legenda o Kainovi, Ostře sledované vlaky, pozn. red.*) hlavní hrdina přemýšlí o tajemství Kristova utrpení. Hledí na obraz Krista se srdcem obklopeným trnovou korunou, pak se tam objeví plechový krucifix na rozcestí s plavkami v barvách trikolory. Má to v sobě jistý humorný nádech, ale Kain, který má Hrabalovy autobiografické rysy, zároveň vážně přemýšlí o Kristově životním údělu. Dívá se na svaté obrazy a říká, že se „pobratřil s Kristem“, a svůj vlastní příběh chápe ve světle příběhu Kristova. Jiným příkladem je Hrabalovo líčení Krista jako kloučka, jenž vyrůstal v Libni. Libeňské-

„Podle legendy chodil Ježíšek v Praze do školy.“

ho Ježíše to propojuje s latinskoamerickou legendou, kterou miloval a která souvisí s kultem Pražského Jezulátka. Jak Hrabal často připomíná, Praha musí být podle indiánské legendy krásné město, protože „v Praze Ježíšek chodil do školy“. Pražské Jezulátko, tedy Bambino di Praga, se objevuje v několika Hrabalových prózách – nejen ve slavné epizodě románu *Obsluhoval jsem anglického krále*. Sousloví Bambino di Praga figuruje i v názvu několika jeho textů. Vedle pražské Libně a Brna, kde se narodil, miloval Hrabal Polabí, kde leží

Nymburk jeho dětství i Kersko jeho zralého věku a stáří. Proto také rád připomínal lidovou pověst, že v Polabí Ježíš spočinul na své pozemské pouti. Ježíš, jak říká, kam přijde, nechává za sebou vůni tajemství a zázraku.

■ Libice je taky v Polabí, navíc je spojená i s českou historií, žili tam Slavníkovci...

Když to zmiňujete: evangelická fara, kde se Hrabalovy hovory konaly, přímo sousedí se zbytky jejich hradiště. Je to skutečně hned za plotem. Další motiv související s Hrabalovou zálibou v kulturních a duchovních dějinách lidstva vychází z jeho přesvědčení o kontinuitě mezi antikou a křesťanstvím. Ježíš byl podle něj naplněním ideálu antického jinocha. Takže jeho Ježíš je vždycky krásný a zdatný, na základě antického ideálu, podle něž tělesná krása koresponduje s tou duševní. Ale protože je Hrabal zároveň surrealist a básník, Ježíš v jeho představivosti je také atlet, cyklista, basketbalista nebo tenista, jeho vznešená krása se projevuje sportovní výkonností.

■ Nad vaší knihou jsem se zasmál, když jste o Hrabalově fotbalovém dresu Polabanu mluvil jako o jeho sakrálním oděvu...

To on sám říkal, když hrál za Polaban Nymburk, že ten dres pro něj byl sakrální roucho. To je vlastně celý Hrabal – spatruje zázračný třpyt v těch neobyčejnějších věcech.

Jan Čáp

Prof. Hošek v pražské Libni v místě, kde má vyrůst Centrum Bohumila Hrabala.